

Ця моя книжка парадигматично пов'язана з попередньою, з «Літературною теорією й компаративістикою», що вийшла друком торік. Як вже було сказано в тій праці, компаративістика є третьою, поряд з історією і теорією літератури, з основних літературознавчих дисциплін, яка склалася пізніше від них, у другій половині XIX ст., і зайняла проміжну позицію. Вона внутрішньо пов'язана як з історією літератури, так і з її теорією, причому тим специфічним зв'язком, що властивий утворенням проміжного характеру. Звідси фіксовані багатьма дослідниками хитання в її поступі, зміни векторів руху то до історії літератури, то до її теорії, а також розбіжності в розумінні її природи й статусу, сперечання про те, чи належить вона до історії літератури, чи то до теорії, чи є окремим складником серед літературознавчих дисциплін зі своєю специфічною парадигмою. Завважу, що в сучасній науці домінує погляд на компаративістику як на окрему літературознавчу галузь синтетичного характеру. Тут іще важливо зазначити, що згадані зміни векторів у розвитку компаративістики обумовлені чинниками, іманентно їй властивими, зокрема інтенційованістю на істотно відмінні об'єкти вивчення — на фактичні генетико-контактні зв'язки між літературними явищами і на типологічні семантико-структурні спільності та відповідності літературного процесу; отже, вони застосовують різну методикою дослідження. Генетико-контактологія за своєю матерією та методикою близька історії літератури, навіть гомогенна їй, і цей вид компаративістики розвивався головним чином у полі історії літератури, у взаємопов'язаності та взаємодії з нею. Щодо порівняльної типології, то вона зосереджується на вивченні аналогій і спільностей літературних явищ, зокрібно між національних, їхніх контекстів і систем. Типологічна метода посилила теоретико-узагальнювальні підходи до літератури й літературного процесу і змінила вектор компаративістики, вводючи її в поле теорії літератури.

Однак при цьому не слід забувати, що між означеними видами порівняльних вивчень немає чіткої демаркаційної лінії, це навзаєм пов'язані та взаємодіючі дослідницькі методики, що утворюють

спільний теоретико-методологічний каркас літературної компаративістики. Як слушно констатує К. Крейчі, “із жодної типологічної збіжності, особливо в межах європейських літератур, неможливе з повною впевненістю виключення прямого чи опосередкованого контакту, а з іншого боку, будь-яка аналогія генетичного походження, якщо на її долю випала активна роль у літературному процесі, водночас є також типологічною...”.

До цього варто додати, що така їхня взаємопов’язаність і взаємодія не є постійною величиною, на різних етапах і рівнях міжлітературних зносин, у різних національних школах названі методики по-різному, з істотними розбіжностями співвідносяться між собою. Перший етап наукової компаративістики, що припадає на другу половину XIX – першу третину XX ст., характеризується безперечним домінуванням генетико-контактних студій, які тяжіли до історії літератури. В середині XX ст. генетико-контактологію починає витісняти й інтегрувати порівняльна типологія. Це не означає, що генетико-контактні зв’язки знімаються, але вони постають тепер переважно в силовому полі порівняльної типології та великою мірою підпорядковуються її завданням і концептам. У сучасній компаративістиці як самі ці методики, так і їхня взаємопов’язаність та взаємодія зазнають ґрунтовних модифікацій, про що мова піде далі.

У попередній книжці в центрі уваги була проблема компаративістики й теорії літератури, натомість у цій центр зміщено в площину компаративістики й історії літератури. Будується вона — що теж зближує дві праці — здебільшого на матеріалі українсько-європейських літературних зв’язків різних часів, від доби Відродження до XX ст. Відповідно нова книжка складається переважно зі студій, в яких висвітлюються різні факти у формі літературних генетико-контактних зв’язків України й Західної Європи. Більшість розвідок, уміщених у неї, були написані в останній період. Проте є й давніші, зокрема ті, що входили до книжки «Із історії українсько-європейських літературних зв’язків XIX – початку XX ст.», яка мала вийти у видавництві «Дніпро» 1973 р., але її набір було розсіпано після другої верстки.